

STUTTGART NOTLARI

MUSTAFA EKMEKÇİ

Irène Melikoff'un Anlattıkları

Anayasa Mahkemesi'nin, Erken Seçim Yasası'nı iptal kararı, Stuttgart'ta "Sabahattin Ali Günü"nde bomba gibi patladı. Sabahattin Ali Günü için Stuttgart'a gelen Melike Demirağ, Şanar Yurdatapan, eğitimci Süleyman Üstün'ün boynuna sarıldılar. Prof. Server Tanilli çok keyiflendi. Demir Özlü de, herkes de...

"Sabahattin Ali"nin 80. yaşgününe konuşmacı olarak çağrılanlardan Kemal Sülker, pasaportunu alamadığı için gelememişti. Bu, ağır biçimde kınandı. Kemal Sülker'in gelmesini sağlamak için konuşmaları Süleyman Üstün yapmış. Kemal Sülker öyle heyecanlanmış ki:

— Nasıl gelmem? Yanıtını vermişti. Heyecandan sesi titriyordu... Filiz Ali başka bir izlencede olduğundan toplantıya gelememişti. Onun yerine Sabahattin Ali'nin yeğeni Ümit Şenyuva Rachov gelmişti. Ümit Hanım Münih'te yaşıyordu. Almanya'da oturan Yüksel Pazarkaya da gelemeyenler arasındaydı. Toplantıya konuşmacı olarak gelenlerse şöyleydi:

Ataol Behramoğlu, Prof. Pertev Naili Boratav, Paul Dumond Paris'ten; Prof. Server Tanilli, Irène Melikoff Strassbourg'tan; Demir Özlü-İsveç'ten; Habib Bektaş, Yücel Feyzioğlu, Fethi Savaşçı, Vedat Türkali Almanya'nın çeşitli kentlerinden gelerek katılmışlardı toplantıya. Paul Dumond, S. Ali'nin "Kıyucaklı Yusuf"unu Fransızcaya çeviren yazardı. Grek yazar Dimitris Kosmidis, Stuttgart'ta Yazarlar Sendikası Başkanı Johannes Poethenu ile İmrre Torok da konuşmalar yaptılar. Toplantıya çok sayıda mesaj yollanmıştı. Yollayanlar arasında, Londra'da yaşayan çevirmen Orhan Suda, Türkiye'den Ahmet Arif de vardı. Grek sendikacı Panayotis Psaltiras'ın, Pertev Naili Boratav'ın eşi Hayrünnisa Boratav'a çiçek vermesi uzun uzun alkışlandı. Hayrünnisa Boratav Grek sendikacıyı kucakladı.

Başka bir izlencesi nedeniyle gelemeyen Fakir Baykurt'un, Sabahattin Ali için 1948'de yazdığı "Yazar" başlıklı şiiri, izlencelerin arkasına konmuştu. Birkaç dizesi şöyleydi Fakir'in şiirinin:

"Hey dağlar, başı dumanlı dağlar / erimiş kar sularıyla coşkun dereler / ben bir köy öğretmeniyim öfke içinde / nedir bunca kıyım yurdunun üstünde / zorbalık düzenleri inletr halkı sürekli / kimi sürgünde kimi zindanda şairlerin / hepimiz adına kurban gitti Sabahattin Ali / ıssız bir yerde şimdi Trakya'da / mezarsız yatıyor.

Sabahattin Ali yatıyor yatacak / dallara su yürür gibi alttan alta / yazdıktan dolaşacak halkın damarlarında / Burdur zindanında Bursa zindanında / şafaklar sökecek / gür filizler sürecek kanlarının aktığı / yerlerden...

Toplantıya, Türkiye Aydınlarıyla Dayanışma Girişimi-Baden Württemberg Çalışma Grubu düzenlemişti. Grubun başkanı İsmail Kahraman'dı. Turhan Ata ile Dr. Mustafa Barış, toplantı için geceyi gündüze katmışlardı. Alman Sendikalar Birliği (DGB)'nin Kimya-Kâğıt-Seramik İşçileri Sendikası Stuttgart Bölge Başkanlığı, konukların ağırılanmasında görevler üstlenmişti. Sendika Başkanı Peter Huber, hiç yanımızdan ayrılmadı. Toplantının düzenlenmesinde Stuttgart Türk İşçi Gençlik Merkezi önemli çalışma yaptı.

Sabahattin Ali'nin 80. doğum yıldönümü buralarda yapıldı da Türkiye'de böyle bir şey neden yapılmadı? Sabahattin de, Nâzım da neden anılmadı? Toplantının eksikleri vardı, örneğin Berlin'de daha birçok yerde yazar, çizir, ozan vardı; bunlar çağrılmamıştı. Gözlerim çok kişiyi aradı. Örneğin Saliha Scheinhart'ı aradı gözlerim. Gazetecileri göremedim; Almanya'daki gazeteciler toplantıyla ilgilenmeliydiler. Yeni Gündem'in Stuttgart muhabiri Metin Dalman oradaydı. Türk Aydınlarıyla Dayanışma Girişimi yöneticileri toplantıyı hem banda hem videoya aldılar...

Strassbourg'tan gelen Türkolog Prof. Irène Melikoff, Sabahattin Ali'yle ilgili ilginç şeyler anlattı. Sabahattin Ali'nin ölümünden önce karşılaşmışlardı. Özetle şöyle dedi:

— Sabahattin Ali'yle karşılaşmam bir meteor gibi oldu. Ani ve parlak. Fakat bazen bir tek an ebediyet kadar sonsuz olabilir. Bu karşılaşmam da öyle oldu. Sabahattin Ali'yle bir aylık bir süre içinde birkaç kez karşılaştım. Onunla ilk ve son karşılaşmamda bunlar oldu. Sizlere bunu anlatmak isterim; anlatacağım da, 1948 yılının şubat sonlarıyla marta rastlıyor. (Sabahattin Ali 2 Nisan 1948'te öldürüldü.)

Yani onun ölümünün hemen arifesindeki bir karşılaşmanın öyküsü... O tarihte eşim ve çocuklarımla birlikte İstanbul'daydık. Yakın dostlarımız arasında Leyla İleri vardı. Bu muhterem hanım, eşimin arkadaşı Rasih Nuri'nin annesiydi. Rasih Nuri İleri'nin babası, biliyorsunuz Suphi Nuri İleri'dir. Onun da babası Nuri Paşa; Leyla Hanım da Abidin Paşa'nın kızıdır. Bizim ünlü ressamımız Abidin Dino, işte bu Leyla Hanım'ın kardeşidir. Anneleri öldüğünde Abidin Dino'ya Leyla Hanım bakmıştır. Leyla Hanım'ı hiç unutamıyorum; kendisine annem nazıyla bakardım. O da kızıymışım gibi davranıyordu bana. Çok kültürlü, birkaç dil bilen, alabil-diğine zeki ve geniş düşünceli bir hanımefendiydi.

Leyla Hanım'ı bir ziyaretimizde, evde Arap giysisi ile dolaşan bir erkek gördük... 'Toto' diye tanıtıldı. Kılığıyla dilli arasında bir uyumsuzluk vardı; çünkü Araba hiç benzemiyordu ve adı bize çok acayip geldi. Belli ki, Arap kıyafetiyle dolaşan, bunu da kendini gizlemek için yapan bir insandı gördüğümüz. Kısa süre sonra, 'Toto'nun Sabahattin Ali olduğunu anladık, o sırada polise aranıyor; o da bu evde saklanmaktaydı. Giydiği Arap giysisini de Leyla Hanım vermişti ona. Leyla Hanım'ın yakınlarından biri, vaktiyle Arap ülkelerinden birinde yöneticilik yapmıştı. Bu giysi de ondan kalmıştı. Leyla Hanım'ı ziyaretlerimizde gece yatısına da kalırdık. Akşam olduğunda Sabahattin Ali yemekten sonra bize henüz yayımlanmamış öykülerinden okudu. 'Sırça Köşk' kendisinden dinlediğim öyküleri arasındadır. Güzel okuyordu, heyecanla okuyordu, dinletiyordu, dinletmesini biliyordu. Gündüzleri eve başka gelenler de oluyordu. Bunlar arasında gencecik bir kişi olarak Yaşar Kemal'i iyi anımsıyorum. Bir de bir Rum kızı vardı sürekli gelenler arasında, bazen yalnız geliyordu. Bu Rum kızı gerçekten çok güzeldi ve Sabahattin Ali'ye âşıkta. Sabahattin Ali önceleri evde gizleniyordu, sonra sonra dayanmadığı için geceleri olmak üzere dışarıya çıkmaya başladı. İşte o sıralarda unutamayacağım bir sahne oldu. Galiba Marko Paşa'nım idarehanesinin basıldığı gündü. Bunu haber verdiler. Sabahattin Ali çok heyecanlandı ve pek kızdı. Dışarıya çıkmak istedi, bırakmadılar. Bu engellemeye karşı söylediği söz, bugünmüş gibi kulaklarımdadır:

— Memlekete şehit lazımlı' diye bağırırdı.

O anı iyi anımsıyorum. Bu sözü söyler söylemez benim usumdan, şimşek gibi, bir önsezi ile şu geçti:

— Bu şehit sen olacaksın!

Düşündüm ve korktum. Gerçekten de, o anda bir felaket duygusu, meşum bir olayı önceden seziş, beni bir anda yakaladı, acayip bir ruh halini içime girdim ve bu önseziyi kafamdan kesin olarak kovmanın çirpinişi içine düştüm.

O günden bir iki karşılaşmamız daha oldu, sonra da ayrıldık. Aradan pek az bir zaman geçti, birkaç ay kadar bir zaman sonra ölüm haberini Paris'teyken duydum. Ne kadar büyük bir acı duyduğumu tahmin edersiniz. Şu var ki, ben felaketi daha önce hissetmişim ve onun anlatılmaz kaygısını yüreğimde taşıyordum. Keşke hiç hissetmeseydim ve keşke böyle bir ölüm olmasaydı.

Ama ne yaparsınız ki, yaşam, çoğu kez bizim irademiz dışında akıp gidiyor. Tatlı anılar bıraktığı oluyor arkaya, ancak böyle acı anılar da bırakıyor.

Sabahattin Ali, yaşamımda beni en çok etkileyen insanlardan biri olmuştur; göz kamaştırıcı, ama pek kısa süren bir güneş ışığı gibi gelip geçmiştir dünyamdan. Sonu ne denli hazin biterse bitsin, onunla, çağdaş Türk yazınının şu seçkin kişisiyle karşılaşmış olmayı yaşamımın onurlu anıları arasında saymaktayım. Nur içinde yatsın!"

